

انگیزه تونل زنی و قیمت گذاری انتقالی

علی خوشنود

دانشجوی دکتری تخصصی، گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.
a.khoshnood1390@yahoo.com

عباسعلی حق پرست

استادیار، گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. (نویسنده مسئول)
aa.haghparast@gmail.com

رضا ستوده

استادیار، گروه مالی و حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه میبد، میبد، ایران.
sotudeh@meybod.ac.ir

حبیب پیری

استادیار، گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.
hpiri1354@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۶

چکیده

مطالعه حاضر با هدف پژوهش در خصوص انگیزه تونل زنی و قیمت گذاری انتقالی انجام گرفته است. طبق مبانی نظری انگیزه تونل سازی به دلیل مشکلات نمایندگی بین سهامداران اکثریت و سهامداران اقلیت بوجود می آید. قیمت گذاری انتقالی توسط سهامداران اکثریت با انگیزه تونل زنی یا تونل سازی، به عنوان مثال، خرید موجودی کالا از شرکت مادر با قیمتی انجام می شود که متفاوت از قیمت منصفانه است و این خرید می تواند بر سود کسب شده توسط شرکت فرعی اثرگذار باشد. جامعه آماری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار و نمونه گیری از بین این شرکت ها بر اساس روش حذف نظام مند انجام گردیده است. بر طبق شرایط در نظر گرفته شده برای انتخاب نمونه، حجم نمونه ۸۴ شرکت در دوره ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۱ می باشد. آزمون ها با استفاده از نرم افزار Eviews و همچنین نرم افزار Stata و بر مبنای تکنیک آماری داده های ترکیبی صورت پذیرفته است. نتایج بر اساس مدل رگرسیون تعمیم یافته (GLS) حاکی از آن است که انگیزه تونل زنی بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی تاثیرگذار می باشد. به عبارتی سهامداران اکثریت با انگیزه های متفاوت و با در نظر گرفتن منافع خود به هزینه یا ضرر سهامداران اقلیت تصمیمات قیمت گذاری کالاهای انتقالی را اتخاذ می نمایند.

واژه های کلیدی: قیمت گذاری، قیمت گذاری انتقالی، انگیزه تونل زنی، موجودی کالا

۱- مقدمه

رقابت بر سر سودهای بزرگ در عصر توسعه تکنولوژی هر شرکتی را وادار می‌سازد تا جایی که می‌تواند به توسعه تجارت و کسب و کار خود اقدام نماید (پوترا و ریزکیلا^۱، ۲۰۲۲). ماندن در فضایی این چنین رقابتی اما، مستلزم بهره‌گیری از سیاستها، ابزارها و استفاده از هرگونه توانمندی توسط شرکتها است. با توجه به محدودیت منابع و البته مدیریت همه جانبه در شرکت، توسعه و تاسیس بخش‌های مختلف تولیدی که بتوانند به سرعت در تامین کالاها و خدمات به شرکت اصلی کمک کنند یکی از این سیاستهاست.

بازار رقابتی مکانیسم خاص خود را دارد و در چنین بازاری شرکت‌ها نیازمند تصمیمات بموقع و صحیح مدیران در خصوص تعیین قیمت برای محصولات تولیدی خود هستند که برای تعیین این قیمت اطلاع از بهای تمام شده یکی از این تصمیمات است. این تصمیم‌گیری در شرکت‌هایی که اعضای گروه، خود تولید کننده بوده و هریک از شرکتهای فرعی تولیدکننده قطعه-ای است که بخشی از محصول اصلی و یا مورد نیاز محصول اصلی شرکت است، اهمیتی دوچندان می‌یابد. قیمتی که بابت انتقال این قطعه به عضو دیگر گروه تعیین می‌گردد، قیمت انتقالی نام دارد و فرآیند تعیین آن "قیمت‌گذاری انتقالی"^۲ نامیده می‌شود (هورن گرن و همکاران^۳، ۲۰۱۲).

به تعبیری دیگر، کالاها، قطعات و خدمات انتقالی از زیربخشها و یا بین بخش‌ها در جهت تکمیل محصول اصلی، حل موضوع دیگری را طلب می‌کند. این موضوع عبارتست از نحوه قیمت‌گذاری کالاهایی که از زیربخشها به برای تکمیل محصول اصلی بکار گرفته می‌شود. آنچه مسلم است اینکه امروزه شرکتهای در محیط فعالیتهای تجاری و البته پرقابلیت برای رسیدن به اهداف مالی و غیرمالی خود از قیمت‌گذاری انتقالی استفاده می‌کنند (تلاب، فلییح و یاسیر^۴، ۲۰۱۷). طبق تعریف استفانو و همکاران^۵ (۲۰۲۱) قیمت‌گذاری انتقالی به معنی تعیین قیمت‌های انتقالی به عنوان قیمت خدمات و کالاهای مبادله شده بین بخش‌ها و واحدهای همان شرکت می‌باشد.

مبانی نظری و بیان مساله

جدا از اینکه قیمت‌گذاری چه تاثیری بر سود مجموعه شرکت می‌گذارد، دلایل متعددی می‌تواند شرکتها را وادار به تصمیمات قیمت‌گذاری انتقالی نماید. این عوامل اثرگذار بر قیمت‌گذاری انتقالی می‌تواند منشا مالی و یا غیرمالی داشته باشد (ساری و همکاران^۶، ۲۰۲۲).

عوامل مالی به طور معمول زمانی که شرکت بخواهد سود بالایی از عملیات خود کسب نماید یا به دلیل وجود بار مالیاتی بالا و یا وجود بدهی در شرکت بروز می‌یابد. مدیران دنبال روزنه-ای با استفاده از طرح‌های قیمت‌گذاری انتقالی می‌باشند. با این حال، عوامل غیرمالی ریشه آن به تفاوت در منافع مالکان و مدیران شرکت برمی‌گردد. مالک می‌خواهد تا حداکثر سود را کسب کند در حالی که مدیر می‌خواهد تا بالاترین بازده را برای خود به دست آورد (ساری و همکاران^۷، ۲۰۲۲).

با وجود اینکه عوامل متعددی را می‌توان بر قیمت‌گذاری انتقالی اثرگذار دانست لیکن نتایج بدست آمده بسیار ضدو نقیض است. برای مثال، فیرومانسیاه و یونیدار^۸ (۲۰۲۰) و فدهیلا^۹ (۲۰۱۸) دریافتند که اثر دارایی‌های نامشهود برای قیمت‌گذاری انتقالی دارای جهت مثبت می‌باشد. در همین حال، انج و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۸) و خاساناح و ساریارینی^{۱۱} (۲۰۲۰) دریافتند که دارایی‌های نامشهود اثر منفی بر قیمت‌گذاری انتقالی دارند. در مقابل آنیسیاه^{۱۱} (۲۰۱۸) عنوان نمود که دارایی‌های نامشهود هیچ اثری بر قیمت‌گذاری انتقالی ندارند.

در ارتباط با متغیر "شرایط قرارداد بدهی"^{۱۲} نورادبلا و ویبوو^{۱۳} (۲۰۱۸) نشان دادند که شرایط قرارداد بدهی به طور با اهمیتی قیمت‌گذاری انتقالی را بهبود می‌بخشند. برخلاف آن، ساری و مباروک^{۱۴} (۲۰۱۸) اذعان نمودند که شرایط قرارداد بدهی برای قیمت‌گذاری انتقالی آسیب‌زننده است. این یافته با نتایج پژوهش ریچاردسون، تیلور و لانیس^{۱۵} (۲۰۱۳) که بیان می‌کرد که شرایط قرارداد بدهی دارای اثر مطلق بر قیمت‌گذاری انتقالی دارد، در تقابل می‌باشد.

بر طبق ایده فرضیه پاداش^{۱۶}، مدیرانی که سیاست‌های طرح پاداش را انتخاب کردند استراتژی‌های متعددی در رویه‌های حسابداری تعیین کردند به طوری که سود گزارش شده تغییرات را از دوره‌های آتی برای دوره‌های جاری تجربه خواهد کرد

⁹ Anh et al.

¹⁰ Khasanah and Suryarini

¹¹ Anisyah

¹² debt covenants

¹³ Nuradila and Wibowo

¹⁴ Sari and Mubarak

¹⁵ Richardson & Lanis

¹⁶ bonus hypothesis

¹ Putra and Rizkillah

² Transfer Pricing

³ Horn Gren et al.

⁴ Talab, Flayyih and Yassir

⁵ Stefano et al.

⁶ Sari et al.

⁷ Firmansyah and Yunidar

⁸ Fadhilah

با توجه به مطالب و نتایج پژوهش های ذکر شده و کسب نتایجی این چنین متناقض، انجام بررسی و پژوهشی در باب انگیزه تونل زنی و اثر آن بر قیمت گذاری انتقالی ضروری می نماید. از طرف دیگر با بررسی در تحقیقات انجام گرفته در محیط اقتصادی ایران، مشخص گردید که مطالعاتی در راستای پژوهش مد نظر صورت نپذیرفته است، از این رو خلأ مطالعه در خصوص این موضوع به چشم می خورد. لذا مساله حل نشده ای که پژوهش حاضر در صدد حل آن است بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی است. با توجه به هدف پژوهش لذا اهمیت و ضرورت پژوهش از دو بعد نظری و عملی قابل تبیین می باشد. از بعد نظری قیمت گذاری انتقالی یکی از مباحث روز حسابداری مدیریت است که امروزه از آن به عنوان یک مزیت رقابتی موثر نام برده می شود. آمیدو و همکاران (۲۰۱۹) قیمت گذاری انتقالی را استراتژی مالیاتی و ابزار مدیریتی می دانند که شرکت ها برای حداکثر کردن منافع و حداقل کردن تعهدات مالیاتی که یک شرکت فرعی یا شرکت وابسته دارند، از آن استفاده می کنند. اهمیت پژوهش از بعد نظری در آن است که قیمت گذاری انتقالی یک ابزار قوی در جهت شرکت هایی است که بطور غیر متمرکز اداره می شوند و به اندازه کافی به مدیران واحدها استقلال و قدرت تصمیم گیری اعطا شده است (عالی و، ۱۳۹۰).

از بعد عملی اما مسئله مهم در قیمت گذاری انتقالی، می تواند اهداف مالیاتی باشد. شرکتها برای انتقال سود از طریق معاملات درون گروهی با کنترل قیمت گذاری انتقالی که دارای انعطاف پذیری بالاتری برای این کار هست، انگیزه بیشتری برای انتقال سود جهت اهداف مالیاتی دارند. بحث در این زمینه را اینگونه می توان توضیح داد که شرکت هایی هستند که شعبه یا واحد یا شرکتهای مستقلی برای تامین قطعات خود در مناطق دارای مزیت مالیاتی مثل مناطق آزاد تجاری صنعتی تاسیس نموده اند.

پیشینه پژوهش

ترمیدی، فدجاری و آکتریس (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی سیاست مالیاتی شرکت: اثر انگیزه تونل زنی، شرایط قرارداد بدهی و قیمت گذاری انتقالی پرداختند. طبق نظر آنان قیمت گذاری انتقالی یکی از سیاستهای شرکت برای حداقل سازی بار مالیاتی در نظر گرفته شده است. هدف این پژوهش تحلیل نقش قیمت گذاری انتقالی در تاثیر انگیزه های تونل زنی و شرایط قرارداد

(ساری و همکاران، ۲۰۲۲). نازیها و همکاران^۱ (۲۰۱۹) دریافتند که سیستم پاداش به طور مثبت بر قیمت گذاری انتقالی اثر گذار است. به دنبال کسب سود بالای به دست آمده در شرکت تصور مالکان این است که مدیران در انجام مسئولیت های خود به خوبی عمل نموده و بنابراین به مدیران پاداش خواهند داد. بر عکس آن نورادیل و ویوو (۲۰۱۸) معتقدند که مکانیزم پاداش برای قیمت گذاری انتقالی تاثیر ندارد.

در این بین، انگیزه تونل زنی به عنوان یکی از عوامل غیرمالی به دلیل مشکلات نمایندگی بین سهامداران اکثریت و سهامداران اقلیت انجام می شود. این به دلیل منافع و اهداف متفاوت هر یک از طرفین است. حفر تونل باب شده است. تونل در اینجا به مفهوم مسیرهایی از دسترسی است که سهامداران اکثریت یا شرکت مادر برای زیر مجموعه تصمیم می گیرند و به هزینه یا ضرر سهامداران اقلیت از آن برای تامین منافع خود استفاده می کنند. معاملات با اشخاص وابسته یا شرکت فرعی از طریق انگیزه تونل - سازی یا تونل زنی، به عنوان مثال، خرید موجودی کالا (به مثابه تونل) از شرکت مادر (یک سر تونل) با قیمتی است که بسیار بالاتر از قیمت منصفانه است و این خرید تأثیر زیادی بر سود کسب شده توسط شرکت فرعی (انتهای دیگر تونل) خواهد داشت. طبق نظر ترمیدی، فدجاری و آکتریس^۲ (۲۰۲۳) این برای شرکت مادر سودمند است، اما سهامداران اقلیت به وضوح از این رویه آسیب می بینند زیرا سود سهامی که دریافت می کنند کمتر خواهد بود.

در خصوص انگیزه تونل زنی^۳ نیز نتایج ضد و نقیض است. در تحقیق انجام گرفته در رابطه با اثر انگیزه های تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی توسط رات ناساری و همکاران (۲۰۲۱) نتایج نشان داد که انگیزه های تونل زنی اثر مثبتی بر قیمت گذاری انتقالی دارد. این بدان معنی است که بدلیل قیمت گذاری انتقالی شرکتها می توانند به سود سهامداران کنترل کننده منافع سهامداران کنترل شونده را از طریق معاملات متعدد تحت تاثیر قرار دهند.

تحقیق ساراسواتی^۴ (۲۰۲۱) با هدف تحلیل اثر مالیات و انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیل کننده حاکمیت شرکتی خوب انجام گردیده است. نتایج نشان داد که مالیات دارای اثر مثبت بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی بوده است. از طرفی طبق نتایج بدست آمده، انگیزه تونل زنی اثری بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی نداشته است.

³Tunneling Motivation

⁴ Saraswati

¹ Nazihah et al.

² Tarmidi, Fadjarenie & Oktris

نماید. در حالی که متغیر اجتناب مالیاتی می تواند اثر مالکیت نهادی بر قیمت گذاری انتقالی را تعدیل نماید.

ساری و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان عوامل تعیین کننده قیمت گذاری انتقالی در شرکت های چند ملیتی در اندونزی با توجه به نقش تعدیل کننده هزینه های مالیاتی پرداخته اند. رویکرد پژوهش استفاده از داده های کمی از نوع پنل دیتا و با استفاده از رگرسیون چند خطی می باشد. این داده ها از ۲۳ شرکت تولیدی چند ملیتی در بورس اوراق بهادار اندونزی طی دوره ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ به دست آمده است. بر اساس نتایج بدست آمده، تنها متغیر شرایط بدهی بطور با اهمیتی بر عمل قیمت گذاری انتقالی تاثیر مثبت می گذارد. در مقابل متغیرهای دارایی نامشهود و مکانیزم پاداش بر روی قیمت گذاری انتقالی بی اهمیت تشخیص داده شدند. به اضافه اینکه هزینه های مالیات نمی تواند اثر دارایی های نامشهود بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی را کاهش دهد. علاوه بر آن، مکانیزم پاداش ممکن است به طور منفی تصمیمات قیمت گذاری انتقالی را با توجه به نقش هزینه های مالیاتی تضعیف نماید.

ساراسواتی (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی عوامل تعیین کننده تصمیمات قیمت گذاری انتقالی در شرکتهای معدنی در بورس اندونزی پرداخته اند. این تحقیق با هدف تحلیل اثر مالیات و انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیل کننده حاکمیت شرکتی خوب انجام گردیده است. دوره تحقیق از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸ و تمرکز آن بر داده های شرکت های پذیرفته شده در بورس سهام اندونزی بوده است. نمونه با استفاده از تکنیک نمونه گیری هدفمند تعیین گردیده است. نمونه شامل ۹۰ داده شده مشاهده بوده که توسط تکنیک رگرسیون لجستیک و تحلیل رگرسیون جزئی با کمک نرم افزار SPSS ۲۰.0 تجزیه و تحلیل گردیده است. نتایج نشان داد که مالیات دارای اثر مثبت بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی بوده است. از طرفی طبق نتایج بدست آمده، انگیزه تونل زنی اثری بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی نداشته است. این یافته ها نشان داد که حاکمیت شرکتی خوب به عنوان تعدیل گر اثر مالیات بر قیمت گذاری انتقالی را تعدیل می کند لیکن حاکمیت شرکتی به عنوان تعدیلگر اثر انگیزه تونل زنی بر تصمیم قیمت گذاری انتقالی را تعدیل نمی کند.

رونان و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی رابطه اجتناب مالیاتی و شدت قیمت گذاری انتقالی در شرکتهای دارای فهرست عمومی فرانسه در CAC-40 پرداخته اند. این مطالعه به بررسی تأثیر دارایی های نامشهود، اندازه شرکت، نرخ مالیات مؤثر و

بدهی بر سیاست مالیاتی شرکت است. شرکتهای تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار اندونزی جامعه آماری این پژوهش را تشکیل داده و نمونه پژوهش شامل ۳۹۸ داده ترکیبی با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند بدست آمده است. با استفاده از نرم افزار استاتا نتایج تجزیه و تحلیل نشان داده است که انگیزه های تونل زنی در فعالیت های قیمت گذاری انتقالی مورد استفاده قرار می گیرند در حالی که شرایط قرارداد بدهی و قیمت گذاری انتقالی در مدیریت سیاستهای مالیاتی مورد استفاده قرار می گیرند.

ابایدیلا^۱ (۲۰۲۳) پژوهشی با هدف تعیین تأثیر سودآوری و مالیات بر قیمت گذاری انتقالی با توجه به نقش تونل زنی به عنوان یک متغیر تعدیل کننده انجام داد. این مطالعه از داده های ثانویه استفاده کرده و جامعه آماری شرکت های تولیدی فهرست شده در بورس اندونزی در سال های ۲۰۱۹-۲۰۲۲ بوده است. انتخاب نمونه با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند که منجر به انتخاب ۴۰ نمونه شد. در این پژوهش از تحلیل رگرسیون خطی با نرم افزار SPSS استفاده شد. نتایج این تحقیق نشان می دهد که تونل زنی به عنوان متغیر میانجی اثر سودآوری و مالیات را بر قیمت گذاری انتقالی تعدیل می کند.

پوترا و ریزکیلا (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی اثر انگیزه تونل زنی، دارایی های نامشهود و سودآوری بر قیمت گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیل کننده اجتناب مالیاتی پرداخته اند. جامعه آماری شرکت های بخش صنعت غذا و نوشیدنی در بورس سهام اندونزی بوده است. نمونه شامل ۱۰ شرکت در صنعت مواد غذایی و نوشیدنی برای دوره ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ بوده است. نتایج نشان داد که انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی تأثیرگذار است. پوترا و ریزکیلا (۲۰۲۲) اثر مکانیزم پاداش دهی و حاکمیت شرکتی خوب بر قیمت گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیلگر اجتناب مالیاتی را مورد بررسی قرار دادند. هدف این بررسی جمع آوری شواهد تجربی در ارتباط با اثر مکانیزم پاداش دهی و حاکمیت شرکتی خوب بر قیمت گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیلگر اجتناب مالیاتی در صنعت مواد غذایی و آشامیدنی است. مورد مطالعه شامل ۱۰ شرکت منتخب و صنعت مواد غذایی و آشامیدنی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار اندونزی می باشد. نتایج نشان داد که مکانیزم پاداش دهی، مالکیت نهادی، کمیته حسابرسی و اجتناب مالیاتی اثری بر قیمت گذاری انتقالی ندارند. یافته های دیگر تحقیق نشان داد که متغیر اجتناب مالیاتی نمی تواند اثر مکانیزم پاداش هیئت مدیره، کمیسیون های مستقل و کمیته حسابرسی بر قیمت گذاری انتقالی را تعدیل

¹ Ubaidillah

شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد. همچنین یافته ها نشان دهنده تاثیر غیرمستقیم اندازه شرکت و اهرم مالی بر اجتناب مالیاتی است.

عرب مازار و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی رویکرد مالیاتی به قیمت گذاری انتقالی و بررسی آن در ایران پرداختند. در این پژوهش ابتدا قیمت گذاری انتقالی از ابعاد گوناگون تبیین و سپس مسائل مختلف مالیاتی مرتبط با آن در کشور ایران مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج پژوهش نشان می دهد هر چند در متن صریح قوانین و مقررات مالیاتی ایران، به طور مستقیم به مسئله قیمت گذاری انتقالی اشاره ای نشده است اما با استناد به مفاد برخی از بخشنامه های مالیاتی و مفاهیم لحاظ شده در آنها، میتوان با اعمال اصل معاملات مستقل، تاحدودی از فرار یا اجتناب مالیاتی ناشی از آن جلوگیری کرد.

انگیزه های تونل زنی و توسعه فرضیه پژوهش

تئوری نمایندگی که توسط جنسن و مک لینگ ارائه شد، وجود قراردادی را بین صاحبان منابع، یعنی سهامداران و مدیران، برای استفاده و کنترل این منابع آشکار می کند. منافع متفاوتی بین سهامداران و مدیران وجود دارد. سهامداران خواهان توزیع سود بزرگ هستند، در حالی که مدیران ماهیتی منطقی دارند، بنابراین به دلیل اینکه عملکرد خوبی داشته اند، خواهان توزیع پاداش بزرگ از سهامداران هستند. بر اساس تئوری نمایندگی، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیریت و مالکان نیز وجود دارد، زیرا مدیریت یک طرف داخلی است که شرکت را به صورت داخلی مدیریت می کند و اختیار اتخاذ سیاست های شرکت از جمله سیاست های مالیاتی را دارد. پتانسیل تضاد نمایندگی بر سر عدم تقارن اطلاعات بسیار زیاد است زیرا هر یک از طرفین اهداف و اختیارات خاص خود را دارند. سیاست مالیاتی اتخاذ شده توسط مدیریت دارای ریسک های خاصی است و در نهایت می تواند بر شرکت و مالک به عنوان صاحب سرمایه یا بانکی که وام را ارائه می دهد تأثیر بگذارد. سیاست مالیاتی اتخاذ شده توسط مدیریت در کل با هدف به حداقل رساندن بار مالیاتی است تا بتواند سود خالص بالایی برای شرکت ایجاد کند و مدیران از مالک پاداش دریافت کنند (جفری و موسستیکاسری^۱، ۲۰۱۸).

قیمت گذاری انتقالی با انگیزه های تونل سازی به دلیل مشکلات نمایندگی بین سهامداران اکثریت و سهامداران اقلیت انجام می شود. این به دلیل منافع و اهداف متفاوت هر یک از طرفین است. معاملات قیمت گذاری انتقالی از طریق انگیزه تونل سازی، به عنوان مثال، خرید موجودی کالا از شرکت مادر با

اهرم بر شدت قیمت گذاری انتقال می پردازد. نتایج نشان می دهد که اندازه و اهرم شرکت با قیمت گذاری انتقال به صورت مثبت رابطه دارد، در حالی که دارایی های نامشهود و نرخ مالیات مؤثر با شدت قیمت گذاری انتقال به صورت منفی رابطه دارد.

آمیدو و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی رابطه قیمت گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیات شرکت های کشور غنا پرداختند. نتایج نشان می دهد که تقریباً همه شرکت های نمونه در طی دوره مطالعه به نوعی به قیمت گذاری انتقالی و مدیریت سود برای اجتناب مالیات پرداخته اند. شواهدی وجود دارد که نشان می دهد شرکت های چندملیتی غیر مالی سود بیشتری را نسبت به شرکت های مالی دستکاری می کنند در حالی که شرکت های مالی نیز نسبت به بنگاه های غیر مالی قیمت گذاری انتقالی بیشتری انجام می دهند.

در محیط اقتصادی ایران پژوهشی در خصوص انگیزه تونل زنی انجام نگرفته و از طرفی پژوهش چندانی در خصوص قیمت گذاری انتقالی انجام نگرفته است. برخی از پژوهش های صورت گرفته نزدیک به موضوع پژوهش در ادامه آمده است.

نجف زاده (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی رابطه قیمت گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت با تاکید بر نقش هیات مدیره پرداخته است. این پژوهش از نوع کاربردی و از لحاظ رویکرد انجام پژوهش از نوع نیمه تجربی و از لحاظ روش شناخت از نوع توصیفی-همبستگی می باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و برای دوره زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۷ بود. تعداد نمونه مورد مطالعه ۱۲۹ شرکت تعیین شد. به منظور تجزیه و تحلیل آزمون فرضیه ها از تحلیل رگرسیون و همبستگی استفاده گردید و در این راستا به منظور محاسبات آماری از نرم افزار EViews استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین قیمت گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت رابطه وجود دارد. از طرف دیگر نیز اندازه هیات مدیره رابطه بین قیمت گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت را تعدیل می کند. اما از طرف دیگر نیز استقلال هیات مدیره رابطه بین قیمت گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت را تعدیل می کند.

عالی زاده و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی تاثیر انگیزه و ویژگی هیئت مدیره بر اجتناب مالیاتی شرکت های تولیدی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه های پژوهش نشان می دهد تاثیر توانایی و انگیزه مدیریت، تاثیر مثبت معناداری بر اجتناب مالیاتی در

¹ Jafri and Mustikasari

روش پژوهش

پژوهش‌های علمی بر اساس دو منبع یعنی هدف و ماهیت (روش) تقسیم‌بندی می‌شود. بر اساس هدف، این پژوهش‌ها به سه گروه پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و عملی تقسیم می‌شوند. این پژوهش از لحاظ طبقه‌بندی بر مبنای هدف، از نوع پژوهش‌های بنیادی است.

پژوهش حاضر تاثیرپذیری یا تاثیرگذاری میان متغیرها را براساس تعیین میزان هماهنگی تغییرات متغیرها تحلیل می‌کند بنابراین یک پژوهش همبستگی بشمار می‌رود (سرمد و همکاران، ۱۳۸۶). استفاده از دو روش استدلال قیاسی و استقرایی از ویژگی‌های بارز پژوهش‌های علمی است. در یک پژوهش علمی، قیاس و استقرا در کنار هم مورد استفاده قرار می‌گیرد لذا روش مورد استفاده در این پژوهش نیز قیاسی - استقرایی می‌باشد.

اطلاعات مورد نیاز برای انجام پژوهش شامل "مبانی نظری" و نیز "داده‌های پژوهش" است. با توجه به ماهیت پژوهش حاضر از دو روش میدانی (اسنادکاوی) و کتابخانه‌ای استفاده می‌گردد. مبانی نظری در کل با روش کتابخانه‌ای گردآوری می‌گردد. بدین صورت که با مراجعه به کتابخانه‌ها و مراکز نگهداری پژوهش‌ها و از طریق مطالعه رساله‌ها و پایان‌نامه‌های دانشگاهی داخلی و خارجی و همچنین کتب و مقالات به صورت حضوری و مراجعه به سایت‌های علمی و پژوهشی جمع‌آوری می‌گردد. این روش برای انجام مطالعات مقدماتی مربوط به پیشینه و تدوین چارچوب نظری پژوهش بکار می‌رود.

برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به فرضیات پژوهش از روش میدانی استفاده می‌گردد. روش گردآوری داده‌های پژوهش جستجو در اطلاعات مالی شرکتهاست که به آن اسنادکاوی نیز گفته می‌شود. به عبارتی در بخش آزمون فرضیه‌ها از روش اسنادکاوی صورتهای مالی استفاده می‌گردد. جهت گردآوری داده‌های پژوهش ابتدا فهرست شرکتهای تا سال ۱۴۰۱ از بورس اوراق بهادار اخذ خواهد گردید. سپس مجموعه صورتهای مالی حسابرسی شده شرکتهای پذیرفته شده در بورس طی سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۱ از کتابخانه سازمان بورس اوراق بهادار یا از طریق نرم افزارهای نگهداری داده‌های مالی مثل ره‌آورد نوین در قالب خروجی نرم افزار اکسل اخذ و نسبت به جمع‌آوری اطلاعات مختلف مورد نیاز از آنها اقدام می‌گردد.

پس از گردآوری داده‌های مربوط به متغیرها، با کمک نرم افزار اکسل مرتب سازی و آماده سازی اولیه داده‌ها انجام می‌گردد. در ادامه، داده‌ها با کمک نرم افزار ای‌وی‌بوز^۶ و استاتا

قیمتی است که بسیار بالاتر از قیمت منصفانه است. خرید کالا برای شرکت فرعی، مواد اولیه محسوب می‌شود و این خرید گران قیمت مواد اولیه نیز تأثیر زیادی بر سود کسب شده توسط شرکت فرعی خواهد داشت. این برای شرکت مادر سودمند است، اما سهامداران اقلیت به وضوح از این رویه آسیب دیده اند زیرا سود سهامی که دریافت می‌کنند کمتر خواهد بود. برخی موارد شرکت فرعی را زیان ده می‌کند در نتیجه به دلیل زیان، تقسیم سودی وجود نخواهد داشت (رفژیا و همکاران^۱، ۲۰۱۷). در تحقیقات قبلی انجام شده توسط (ساراسواتی و سوجانا^۲، ۲۰۱۷)، نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقال تاثیر می‌گذارد. مطابق با این نتایج، سایرین نیز تأثیر مثبت تونل زنی شرکتی را بر قیمت گذاری انتقال یافتند. این نشان می‌دهد که شرکت‌هایی با مقدار بالای تونل‌سازی تمایل به انجام قیمت‌گذاری انتقالی دارند، البته با منافع سهامداران اکثریتی که کنترل زیادی بر شرکت دارند (اندایانی و سولستیواواتی^۳، ۲۰۲۰ مینتوروگو و ژادانگ^۴، ۲۰۱۹ رحما و وهجودی^۵، ۲۰۲۱). شرکت‌های دارای مالکیت متمرکز تمایل دارند از طریق قیمت‌گذاری انتقالی تونل بزنند. زمانی که سهامداران قدرت کنترل زیادی در یک شرکت دارند، عملیات شرکت تمایل دارد که دارایی‌ها و سود شرکت را از طریق قیمت گذاری انتقالی به اشخاص وابسته شرکت منتقل کند. معاملات اشخاص وابسته شرکت با تعیین قیمت‌های ناعادلانه به نفع سهامداران کنترل کننده به جای توزیع سود سهام بین سهامداران اقلیت، دارایی‌ها و سود شرکت را از شرکت خارج می‌کند (جفری و موسستیکاسری، ۲۰۱۸؛ ساراسواتی و سوجانا، ۲۰۱۷؛ سوجانا و همکاران، ۲۰۲۲؛ تارمیدی و نویتاساری، ۲۰۲۲). نمونه‌هایی از تونل‌زنی عبارتند از: توقیف سود سهام، انتقال دارایی‌ها از شرکت‌هایی که کنترل می‌کنند به شرکت‌هایی که متعلق به سهامداران اکثریت هستند یا همچنان در همان گروه سهامداران اکثریت هستند، با نادیده گرفتن عادلانه بودن قیمت‌ها و قرار دادن خانواده یا اقوام در پست‌های مهم در شرکت حتی اگر واجد شرایط نیستند. با این توصیف فرضیه پژوهش به صورت زیر مطرح می‌گردد:

فرضیه پژوهش

انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است.

⁴ Mintorogo and Djaddang

⁵ Rahma and Wahjudi

⁶ Eviews 10

¹ Refgia

² Saraswati and Sujana

³ Andayani and Sulistyawati

مدل رگرسیونی و متغیرهای پژوهش

مدل پژوهش، مدل تعدیل یافته حاصل از پژوهش ترمیدی، فدجاری و آکتیویس (۲۰۲۳) گرفته شده که به شرح زیر برای آزمون فرضیه پژوهش بکار رفته است:

$$\text{transfer pricing}_{i,t} = \alpha + \text{tunneling}_{i,t} + \text{size}_{i,t} + \text{lev}_{i,t} + \text{ROI}_{i,t} + \text{MTB}_{i,t} + \varepsilon$$

متغیر وابسته: قیمت گذاری انتقالی: *transfer pricing*

قیمت گذاری انتقالی در پژوهش حاضر با استفاده از معاملات اشخاص وابسته موجود در یادداشت اشخاص وابسته صورتی مالی بر اساس شاخص پیشنهادی گینتینگ و همکاران (۲۰۲۰) به صورت زیر اندازه گیری می شود:

$$RPT = \frac{\text{Receivable from Related Party Transactions}}{\text{Total Company Receivables}} \times 100$$

RPT: Related Party Transactions : نسبت دریافتی های حاصل از معاملات اشخاص وابسته که از طریق تقسیم دریافتی های حاصل از معاملات با اشخاص وابسته بر کل دریافتی های شرکت بدست می آید. این متغیر از بخش یادداشت اشخاص وابسته بدست می آید.

Receivable from Related Party Transactions: دریافتی های حاصل از معاملات با اشخاص وابسته
Total Company Receivables: کل دریافتی های شرکت

متغیر مستقل: انگیزه تونل زنی *tunneling*

انگیزه تونل زنی را می توان رفتاری در عمل انتقال دارایی ها و سود حاصل از شرکت توسط سهامداران اکثریت دانست که بیشتر برای رفع نیازهای خود استفاده می شود، اما به هزینه و ضرر اقلیت سهامداران انجام می گیرد (سوریاری و همکاران^۱، ۲۰۲۰). طبق شاخص پوترا و ریزکیلا (۲۰۲۲) انگیزه تونل زنی به صورت زیر اندازه گیری می شود:

$$TI = \frac{\text{Receivable from Related Parties}}{\text{Total Assets}}$$

TI: Tunneling Incentives: نسبت دریافتی های حاصل از معاملات اشخاص وابسته به کل دارایی ها

۱۴ بررسی، تحلیل و سپس با کمک آزمون فرض آماری نسبت به آزمون فرضیه ها اقدام می گردد و در نهایت پس از آزمون همه فرضیه ها یک نتیجه گیری کلی بدست می آید.

جامعه آماری شامل تمامی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. به علت گستردگی حجم جامعه آماری و دشواری های خاص حاصل از آن و همچنین وجود برخی ناهماهنگی ها میان اعضای جامعه در ارتباط با داده های موردنیاز پژوهش، شرایط زیر برای انتخاب نمونه ی آماری قرار داده شده و نمونه ی آماری پژوهش به روش حذف سیستماتیک انتخاب خواهد شد:

نمونه آماری این پژوهش، کلیه شرکت هایی هستند که قبل از سال ۱۳۹۴ در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده تا پایان سال ۱۴۰۰ (ابتدای ۱۴۰۱) حضور داشته و از ویژگیهای زیر، به طور هم زمان برخوردار باشند:

الف) از آنجا که قیمت گذاری انتقالی با فرض خرید محصول از شرکتهای عضو گروه موضوعیت می یابد لذا در بین شرکتهای تولیدی، شرکتهایی که صورتهای مالی تلفیقی تهیه می نمایند به عنوان نمونه انتخاب می گردند. برخی از اطلاعات مربوط به شرکتهای تلفیق شونده از جمله معاملات با اشخاص وابسته در صورتهای مالی تلفیق کننده موجود می باشد و لذا از طریق یادداشتهای توضیحی اطلاعات مربوط به معاملات گروه در یادداشتهایی مانند یادداشت اشخاص وابسته قابل دسترس خواهد بود.

ب) به دلیل ماهیت و طبقه بندی متفاوت اقلام صورت های مالی شرکت های سرمایه گذاری و واسطه گری مالی در مقایسه با شرکت های تولیدی، شرکت های سرمایه گذاری شرکت های بیمه، بانک ها و مؤسسات تأمین مالی در این پژوهش مورد بررسی قرار نمی گیرند.

ج) به دلیل لزوم محاسبه متغیرهای تحقیق و انجام آزمون فرضیه ها در مورد هر شرکت، اطلاعات موردنیاز در ارتباط با شرکت ها در دسترس باشد (عدم دسترسی به علت بازه زمانی).

د) شرکتهای عضو نمونه تولیدی باشند.
ه) پایان سال مالی شرکت مربوطه ۲۹ اسفند هر سال باشد.
با مراجعه به فهرست شرکتهای در بورس و در نظر گرفتن این نکته که در صناعی مثل صنعت خودرو قطعات از زیر مجموعه تأمین می گردد و بر روی آنها قیمت گذاری انتقالی رخ می دهد لذا با در نظر گرفتن این شرایط، نمونه پژوهش شامل ۸۴ شرکت تولیدی بوده که حائز شرایط انتخاب می باشند.

¹ Stata 14

² Suryarini et al.

ROI: بازده داراییها: بازده داراییها از طریق تقسیم سود خالص به کل داراییها محاسبه گردیده است.

MTB: ارزش بازار به ارزش دفتری: از نسبت ارزش بازار شرکت به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به دست می‌آید.

یافته ها

اولین مرحله در تحلیل داده‌ها بیان ویژگی‌های کلی داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش از لحاظ میانگین، انحراف معیار، کمترین و بیشترین است که در جدول شماره ۱ ارائه گردیده است.

جدول (۱) دربردارنده اصلی‌ترین شاخص‌های مرکزی و پراکندگی است. میانگین که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع بوده و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده-هاست که وضعیت جامعه را نشان می‌دهد. در هر کدام از متغیرها همانطور که جدول ۱ نشان می‌دهد نیمی از داده‌ها کمتر از این مقدار و نیمی دیگر بیشتر از این مقدار هستند. همچنین برای اندازه‌گیری متغیرهایی مانند اندازه شرکتها از واحد لگاریتم برای یکسان نمودن و از بین بردن اثر بزرگی یا کوچکی ارقام و در نتیجه قابل مقایسه نمودن داده‌ها استفاده شده است.

Receivable from Related Parties: دریافتی های حاصل از معاملات با اشخاص وابسته

Total Assets: کل دارایی های شرکت

با تحلیل داده های حاصل از این نسبت این گونه استنباط می گردد چنانچه در بین دریافتنی های شرکت هیچگونه معامله ای که منجر به حساب دریافتنی شود انجام نشده باشد انگیزه ای برای تونل زنی نیز نبوده است. لیکن با بدست آمدن ارقامی به غیر از صفر در خصوص دریافتنی ها می توان دریافت که انگیزه ای برای انتقال منافع بوده و بسته به میزان و در نتیجه شدت این نسبت میزان انگیزه تونل زنی نیز بیشتر یا کمتر خواهد بود.

متغیرهای کنترلی

به تبعیت از پژوهش‌های داخلی از جمله سجادی (۱۴۰۲)، واثق-آباد شاپوری، ناظمی و نمازی (۱۴۰۰) و سجادی و پورحیدری (۱۳۹۶) متغیرهای کنترلی زیر در مدل استفاده گردیده است: Size: اندازه شرکت: جهت محاسبه اندازه شرکت از لگاریتم طبیعی کل داراییها استفاده گردید. Lev: اهرم مالی: اهرم مالی شرکت از تقسیم کل بدهیها به جمع کل داراییها به دست می‌آید.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی

نام متغیر	علامت اختصاری	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
قیمت گذاری انتقالی	transfer pricing	۰/۴۱۱۴	۰/۱۳۷	۰/۱۴۴	۰/۸۷
انگیزه تونل زنی	Tunneling	۰/۰۱۳	۰/۰۴۳	۰/۰۰۹	۰/۶۳۶
اندازه شرکت	Size	۱۳/۱۸۶	۱/۳۰۹	۱۰/۱۵۸	۲۶/۹۱۳
اهرم مالی	Lev	۰/۲۷۱	۰/۱۸۹	۰/۲۵۱	۰/۵۳۵
انحراف معیار فروش	σ Sale	۰/۲۴۳	۰/۲۱۲	۰/۰۲۵	۱/۲۲۰
ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB	۱/۰۶۹	۱/۰۰۶۶	۱/۵۶۲	۵/۳۵۹

ماخذ: یافته‌های پژوهش

بررسی فرضیه با استفاده از داده‌های پژوهش باید متناسب با آن، روش تخمین مشخص گردد. جهت انتخاب روش تخمین مناسب به ترتیب آزمون‌های F لیمر^۱ و آزمون هاسمن در این مورد استفاده می‌گردد.

آزمون‌های تشخیصی مدل

قبل از تخمین مدل لازم است روش تخمین (تلفیقی یا تابلویی) مشخص گردد. برای تشخیص ساختار مناسب در این مرحله، از آزمون F لیمر (چاو) استفاده می‌گردد. از آزمون F لیمر برای تشخیص الگو میان ساختار تلفیقی و تابلویی استفاده می‌شود

تعیین روش تخمین مناسب برای مدل پژوهش

داده‌های تحقیق حاضر از نوع تابلویی است که روش تخمین این نوع داده‌ها متفاوت از زمانی است که داده‌ها از نوع سری زمانی یا مقطعی است. طبق قضیه حد مرکزی برای هر جامعه آماری، هرچه اندازه نمونه تصادفی افزایش یابد توزیع نمونه به سمت توزیع نرمال نزدیک می‌شود. لذا چنانچه تعداد مشاهدات در نمونه مورد بررسی به میزان کافی زیاد باشد توزیع داده‌ها به نرمال نزدیک می‌شود و حتی اگر جامعه نرمال نباشد می‌توان از آزمونهای پارامتریک استفاده کرد (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۵؛ افلاطونی، ۱۳۹۵ و آذر و مومنی، ۱۳۸۷). با این توصیف در

^۱ Leamer

همچنین با کمک استفاده از آزمون وولدریج نسبت به ارزیابی خود همبستگی مرتبه اول اقدام گردید. همانگونه که در جدول شماره ۵ آمده است نتایج نشان می‌دهد که مدل پژوهش دارای خودهمبستگی مرتبه اول بوده لذا جهت تخمین مناسب مدل باید متغیر خودهمبستگی مرتبه اول با عنوان $AR(1)$ در مدل تحقیق وارد گردد.

جدول شماره ۵: نتایج حاصل از آزمون وولدریج خودهمبستگی مرتبه اول

آزمون	آماره	سطح معنی داری	نتیجه
وولدریج	۲۵/۰۳۹	۰/۰۰۰۰	تایید خودهمبستگی

ماخذ: نتایج پژوهش

بررسی فرضیه پژوهش

پس از انتخاب مدل تخمین مناسب، به تحلیل نتایج حاصل از خروجی‌ها (با کمک نرم افزار ای‌وی‌یوز ۱۰)، اقدام می‌گردد. فرضیه پژوهش به این صورت ارائه شده است:

" انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است."

در این مرحله از پژوهش اقدام به تشخیص رابطه موجود بین متغیرها طبق مدل پژوهش گردید که نتایج بر اساس خروجی نرم افزار ای‌وی‌یوز ۱۰ در جدول شماره ۶ آمده است.

با توجه به نتایج جدول شماره ۶ با مشاهده مقدار F کلی رگرسیون برابر با $۱۰/۱۹۰$ و همچنین سطح معنی دار بودن ضریب کلی رگرسیون ($۰/۰۰۰$) می‌توان ادعا کرد که در مجموع مدل پژوهش از معناداری بالایی برخوردار است. از طرفی با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده ۵۷ درصد، برای متغیر وابسته قیمت گذاری انتقالی می‌توان ادعا کرد که در مجموع متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش ۵۷ درصد تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند.

فرضیه پژوهش به بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار می‌پردازد. با توجه به اینکه سطح معنی داری برای متغیر اصلی پژوهش یعنی انگیزه تونل زنی مقدار $۰/۰۲۷$ بدست آمده است نشان دهنده رابطه معنی دار این متغیر با متغیر وابسته بوده و لذا این فرضیه که انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است تایید می‌گردد. این موضوع با مبانی نظری پژوهش همخوانی دارد و آن را تایید می‌کند.

(بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۵). ابتدا با کمک آزمون F لیمر همانطور که در جدول شماره ۲ نشان داده شده در بررسی مدل مربوط به آزمون فرضیه مشاهده گردید که سطح معنی داری F لیمر برای تخمین مدل کمتر از ۵% بوده لذا برای تخمین مدل از روش تابلویی (panel) استفاده می‌گردد.

جدول شماره ۲: نتایج حاصل از آزمون F لیمر

آزمون	آماره	سطح معنی داری	نتیجه
F لیمر	۳/۶۵۰	۰/۰۰۰	تایید روش تابلویی

ماخذ: نتایج پژوهش

با توجه به نتایج مشخص گردید که روش مناسب برای آزمون فرضیه روش تابلویی تایید گردید. روش تابلویی خود با استفاده از دو مدل "اثرات تصادفی" و "اثرات ثابت" می‌تواند انجام گیرد. برای تعیین اینکه از کدام مدل استفاده شود از آزمون هاسمن استفاده گردیده است. همانطور که در جدول شماره ۳ نشان داده شده در بررسی مدل مربوط به فرضیه سطح معنی داری آزمون هاسمن کمتر از ۵% می‌باشد در نتیجه از مدل اثرات ثابت برای تخمین مدل استفاده شده است.

جدول شماره ۳: نتایج حاصل از آزمون هاسمن

آزمون	آماره	سطح معنی داری	نتیجه
هاسمن	۳۴/۴۸	۰/۰۰۱۰	تایید روش اثرات ثابت

ماخذ: نتایج پژوهش

آزمون ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی

ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی باعث بی‌اعتباری نتایج تحقیق می‌گردد. جدول شماره ۴ با استفاده از نرم افزار استاتا ۱۴ (Stata 14) نتایج آزمون وجود ناهمسانی واریانس با کمک مدل حداکثر راستنمایی (که به آزمون والد تعدیل یافته معروف است) را نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که در مدل، فرض ناهمسانی واریانس رد نمی‌شود.

جدول شماره ۴: نتایج حاصل از آزمون ناهمسانی واریانس

آزمون	آماره	سطح معنی داری	نتیجه
LR	۲۰۰۸/۹۸	۰/۰۰۰۰	تایید ناهمسانی واریانس

ماخذ: نتایج پژوهش

جدول شماره ۶: نتایج حاصل از برآورد مدل فرضیه پژوهش

$transfer\ pricing_{i,t} = \alpha + tunneling_{i,t} + size_{i,t} + lev_{i,t} + ROI_{i,t} + MTB_{i,t} + \varepsilon$				
متغیر وابسته: قیمت گذاری انتقالی			علامت اختصاری متغیرها	متغیر
سطح معنی داری	آماره t	ضریب متغیر		
۰/۰۲۷	۲/۲۱۱	۰/۰۱۲	Tunneling	انگیزه تونل زنی
۰/۰۰۱	-۰/۰۳۶	-۳/۲۴۰	Size	اندازه شرکت
۰/۰۴۴	-۰/۶۹۹	-۰/۰۰۱	Lev	اهرم مالی
۰/۱۲۱	-۱/۵۴۸	-۰/۰۰۶	σ Sale	انحراف معیار فروش
۰/۰۲۵۱	۱/۱۴۷-	-۰/۰۱۳	MTB	ارزش بازار به ارزش دفتری
۰/۰۳۶	۰/۴۲۶	۰/۰۰۲	AR(1)	متغیر خودتوضیحی
	۰/۵۷۴		Adjusted-R2	ضریب تعیین تعدیل شده
	۱/۹۳۶		Durbin-Watson	آماره دوربین-واتسون
	۱۰/۱۹۰		F-Statistic	آماره F
	۰/۰۰۰		Prob (F-Statistic)	سطح معنی داری آماره F

ماخذ: نتایج پژوهش

نتایج پژوهش‌های صورت گرفته ضد و نقیض است. به عنوان نمونه در تحقیق انجام گرفته در رابطه با اثر انگیزه‌های تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی توسط رات ناساری و همکاران (۲۰۲۱) نتایج نشان داد که انگیزه‌های تونل زنی اثر مثبتی بر قیمت گذاری انتقالی دارد. این بدان معنی است که بدلیل قیمت گذاری انتقالی شرکتها می‌توانند به سود سهامداران کنترل کننده، منافع سهامداران کنترل شونده را از طریق معاملات متعدد تحت تاثیر قرار دهند. همسو با نتایج پژوهش حاضر، در پژوهش ساراسواتی و سوجانا (۲۰۱۷) نیز نتایج نشان داد که انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی تاثیر می‌گذارد. همچنین در پژوهش ابایدیلا (۲۰۲۳) اثر تعدیل کننده تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی تایید گردید. در محیط اقتصادی ایران نیز نتیجه بررسی حاضر با نتیجه پژوهش ابایدیلا (۲۰۲۳)، رات ناساری و همکاران (۲۰۲۱) و ساراسواتی و سوجانا (۲۰۱۷) همسو بوده و آن را تایید می‌کند.

در تحقیق ساراسواتی^۱ (۲۰۲۱) با هدف تحلیل اثر مالیات و انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی با توجه به نقش تعدیل کننده حاکمیت شرکتی خوب انجام گردیده است. نتایج نشان داد که انگیزه تونل زنی اثری بر تصمیمات قیمت گذاری انتقالی نداشته است. نتیجه بررسی حاضر که در محیط اقتصادی ایران صورت گرفته است با نتیجه پژوهش ساراسواتی (۲۰۲۱) همسو نبوده و آن را تایید نمی‌کند.

بحث، نتیجه گیری و پیشنهادات

پژوهش حاضر با هدف بررسی تاثیر انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی انجام گرفته است. در راستای پیشبرد هدف پژوهش، بیان مساله اساسی، اهمیت و ضرورت انجام پژوهش و پیشینه پژوهش بیان گردید. سپس فرضیه پژوهش صورت بندی و درباره روش پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه گیری مطالبی بیان شده و در مورد چگونگی انتخاب جامعه آماری توضیح مختصری داده شد.

در ادامه ضمن توضیحاتی در خصوص مدل و متغیرهای پژوهش نحوه اندازه گیری آنها بیان و داده‌های مربوط به متغیرها از لحاظ شاخص‌هایی مانند میانگین، بیشترین و کمترین مقدار بررسی گردید. از آنجا که داده‌های پژوهش از نوع داده‌های ترکیبی (سال و شرکت) است لذا در ادامه به انتخاب روش مناسب جهت تخمین داده‌ها پرداخته شد. پس از انتخاب مدل، مدل از لحاظ ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی مورد بررسی قرار گرفت و نیز مدل مناسب انتخاب گردید. در مرحله آزمون فرضیه، نتایج آن ارائه گردید. در اینجا به عنوان بخش پایانی نتایج آماری ارائه شده مورد بحث و نتیجه گیری قرار می‌گیرد سپس در انتها به پیشنهادات و محدودیتهای پژوهش پرداخته می‌شود.

با توجه به نتایج به دست آمده این فرضیه که " انگیزه تونل زنی بر قیمت گذاری انتقالی اثرگذار است"، پذیرفته می‌شود. همانطور که پیش از این اشاره شد در خصوص انگیزه تونل زنی

^۱ Saraswati

شرکت‌های عضو گروه علی‌رغم داشتن شخصیت‌های حقوقی مجزا در حکم یک واحد انتفاعی یگانه محسوب و معاملات و مبادلات بین آنها مشابه انتقالات داخلی بین قسمتهای مختلف یک شرکت تلقی می‌شود.

علاوه بر این یکی از موضوعات بحث برانگیز در ارزش گذاری کالاهای انتقالی بین شرکت‌های عضو گروه، مسئله رعایت یکسان حقوق سهامداران هر یک از شرکت‌های عضو گروه به ویژه سهامداران اقلیت در شرکت‌های فرعی است. شرکت اصلی می‌تواند با تعیین قیمت پایین برای کالاهایی که یکی از شرکت‌های فرعی تولید و به شرکت اصلی یا شرکت‌های دیگر عضو گروه می‌فروشد حقوق سهامداران اقلیت شرکت فرعی فروشنده را به نفع حقوق سهامداران شرکت خریدار تضییع کند. علاوه بر این، تضییع حقوق سهامداران اقلیت شرکت فرعی می‌تواند از طریق تعیین قیمت‌های مصنوعی بالا برای خریدهای آن شرکت از شرکت‌های دیگر عضو گروه به دلیل کاهش سود شرکت خریدار، نیز صورت گیرد (عالی و، ۱۳۸۹).

در مجموع با افزایش یا کاهش تصنعی ارزش داد و ستدهایی که شرکت‌های عضو یک گروه انجام می‌دهند می‌توان حقوق سهامداران اقلیت یکی از شرکت‌ها را بی‌جهت تضییع یا به ضرر سایرین بالا برد. نظر به اینکه رعایت یکسان حقوق سهامداران از الزامات قانونی است، بنابراین جا دارد هنگام تعیین قیمت مبادلات بین شرکت عضو گروه به این ضرورت قانونی نیز توجه کافی مبذول شود.

از طرف دیگر در حسابداری و گزارشگری مالی، یعنی آن بخش از حسابداری که به تهیه صورت‌های مالی پایان سال منجر می‌شود، تنها شرکت اصلی ملزم به تهیه صورت‌های مالی تلفیقی شده است. در صورت‌های مالی تلفیقی نیز داد و ستدهای بین شرکت‌های عضو گروه حذف و به کلیه شرکت‌های مزبور به عنوان یک مجموعه واحد نگاه می‌شود. اما آثار قیمت کالاهای انتقالی بین اعضای گروه بر صورت‌های مالی واحدهای فرعی و مشکلات مربوط به ارزش گذاری انتقالات و مبادلات درون گروهی همچنان باقی می‌ماند. این مشکلات به ویژه هنگامی که برای حصول اطمینان نسبت به قیمت تعیین شده برای مبادلات فی مابین بازار بیرونی برای انتقالات وجود ندارد به مراتب حادتر می‌شود. طبق مبانی نظری روشهایی از جمله بهای تمام شده بعلاوه درصدی بابت سود^۱، روش قیمت بازار، روش چانه زنی و توافقی، روش بهای تمام شده کامل و روش بهای تمام شده متغیر، را می‌توان به عنوان روشهای قیمت گذاری انتقالی در نظر گرفت (آکوا^۲، ۲۰۱۷).

طبق آنچه در بخش توسعه فرضیه نیز اشاره گردید قیمت گذاری انتقالی با انگیزه‌های تونل‌سازی به دلیل مشکلات نمایندگی بین سهامداران اکثریت و سهامداران اقلیت انجام می‌شود. این به دلیل منافع و اهداف متفاوت هر یک از طرفین است. معاملات قیمت گذاری انتقالی از طریق انگیزه تونل‌سازی، به عنوان مثال، خرید موجودی کالا از شرکت مادر با قیمتی است که بسیار بالاتر از قیمت منصفانه است. خرید کالا برای شرکت فرعی، مواد اولیه محسوب می‌شود و این خرید گران قیمت مواد اولیه نیز تأثیر زیادی بر سود کسب شده توسط شرکت فرعی خواهد داشت. این برای شرکت مادر سودمند است، اما سهامداران اقلیت به وضوح از این رویه آسیب دیده اند زیرا سود سهامی که دریافت می‌کنند کمتر خواهد بود. برخی موارد شرکت فرعی را زیان ده می‌کند در نتیجه به دلیل زیان، تقسیم سودی وجود نخواهد داشت (رفژیا و همکاران، ۲۰۱۷). این نشان می‌دهد که شرکت‌هایی با مقدار بالای تونل‌سازی تمایل به انجام قیمت‌گذاری انتقالی دارند، البته با منافع سهامداران اکثریتی که کنترل زیادی بر شرکت دارند (اندایانی و سولستیواواتی، ۲۰۲۰ مینتورگو و ژادانگ، ۲۰۱۹). شرکت‌های دارای مالکیت متمرکز تمایل دارند از طریق قیمت‌گذاری انتقالی به اصطلاح تونل کسب منافع حفر نمایند. زمانی که سهامداران قدرت کنترل زیادی در یک شرکت دارند، عملیات شرکت تمایل دارد که دارای ها و سود شرکت را از طریق قیمت گذاری انتقالی به اشخاص وابسته شرکت منتقل کند. معاملات اشخاص وابسته شرکت با تعیین قیمت‌های ناعادلانه به نفع سهامداران کنترل کننده به جای توزیع سود سهام بین سهامداران اقلیت، دارای ها و سود شرکت را از شرکت خارج می‌کند (جفری و موسستیکاسری، ۲۰۱۸؛ ساراسواتی و سوچانا، ۲۰۱۷؛ سوچانا و همکاران، ۲۰۲۲؛ تارمیدی و نویتاساری، ۲۰۲۲).

مساله تونل زنی از دید استانداردهای حسابداری نیز قابل تبیین می‌باشد. طبق استانداردهای حسابداری هنگامی که یک شرکت بر شرکت یا شرکت‌های دیگر کنترل دارد و احتمال می‌رود این کنترل دائمی باشد، تهیه صورت‌های مالی تلفیقی ضرورت می‌یابد. شرکت اول اصطلاحاً اصلی و شرکت‌های دوم اصطلاحاً فرعی و مجموعه آنها اصطلاحاً گروه شرکت‌ها نامیده می‌شود. کنترل شرکت اصلی بر شرکت‌های فرعی عموماً از طریق مالکیت بر بیش از ۵۰ درصد سهام شرکت‌های فرعی بدست می‌آید (استانداردهای حسابداری، استاندارد ۳۹ صورت‌های مالی تلفیقی، ۱۴۰۲). از دیدگاه حسابداری، تهیه صورت‌های مالی تلفیقی برای گروه شرکت‌ها به این دلیل ضرورت دارد که

^۲ Acquah^۱ Cost plus method

به عنوان پیشنهاد می‌توان عنوان داشت که از آنجا که در سازمانهای غیرمتمرکز بیشتر عملیات تامین قطعات در اختیار واحدهای فرعی است در سیستم کنترل مدیریت برای هماهنگ کردن اقدامات واحدهای فرعی و ارزیابی عملکرد آنها از قیمت‌های انتقالی باید استفاده شود. مدیریت شرکت اصلی با کمک قیمت گذاری انتقالی می‌تواند بی‌نظمی در تصمیم‌گیری و گره خوردن وظایف را که با فرض سازمانهای متمرکز وجود خواهد داشت را کاهش داده و در نتیجه بر کارایی سرمایه گذاری شرکتها مؤثر باشد. مدیریت می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های مناسب و تفویض اختیار به زیردستان و دادن استقلال به آنها، هدف اصلی شرکت که همان حداکثر کردن سود شرکت و در نهایت حداکثر کردن ثروت سهامداران است را تحقق بخشد. لذا پیشنهاد، واگذاری هرچه بیشتر تصمیمات به مدیران واحدهای فرعی و تمرکززدایی است.

آنچه اما این پژوهش به عنوان نتیجه آن را تایید نمود ضرر سهامداران اقلیت در زمان تعیین قیمت‌های انتقالی و آثار مختلف قیمت گذاری بر سهامداران خرد است. لذا به سازمان بورس و اوراق بهادار پیشنهاد می‌گردد جهت جلوگیری از ضایع شدن حقوق سهامداران اقلیت با همکاری نهادهای دیگر بر امر قیمت گذاری کالاهای انتقالی نفوذ مؤثر نمایند.

از سویی حسابرسان در بررسی بهای تمام شده دقت بیشتری نمایند تا کلیه دستورالعملها را بررسی و قیمت گذاری سلیقه‌ای را به عنوان موضوع مهم جهت تصمیم‌گیری صحیح از طریق گزارش حسابرسی به اطلاع ذینفعان برسانند.

همچنین می‌توان به شرکتها پیشنهاد نمود که با انتخاب مدیران توانمند از طریق تجزیه و تحلیل عملکرد آنها در اجرای مسئولیت‌های گذشته با کمک بهره‌گیری از نتایج تحقیق حاضر امکان استفاده بهتر از منابع شرکت را فراهم نمایند تا از این طریق ثروت سهامداران شان را افزایش دهند.

همانطور که می‌دانیم شورای رقابت و سازمان حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و نیز سازمانها و نهادهای دیگر در تعیین قیمت مصرف‌کننده ابزارهای مناسبی در اختیار دارند. مسلم است که در نبود نظارت بهای تمام شده محصول اصلی که خود از بهای قطعات تولیدی مختلف که از بخشهای تولیدی به محصول اصلی اضافه می‌شود تشکیل می‌شود می‌تواند رقمی غیر منطقی و به ضرر سود سهامداران اقلیت باشد. پیشنهاد می‌شود در خصوص قیمت گذاری انتقالی نظارت مناسب را اعمال نمایند.

به عنوان پیشنهاد دیگر، از آنجا که در زمان وجود معافیت مالیاتی برای شرکت، تصمیم در خصوص قیمت کالا یا قطعه مبادله شده از اهمیت دوچندان برخوردار می‌شود. بدین صورت

که عطش شرکت برای تعیین قیمت کالا یا قطعه انتقالی به کمترین میزان ممکن و با استفاده از روشهای قیمت گذاری انتقالی افزایش می‌یابد. هنگامی که قیمت به کمترین مبلغ تعیین شد بهای تمام شده کالای فروش رفته به کمترین میزان می‌رسد و چون سود تفاوت فروش و بهای تمام شده کالای فروش رفته است لذا سود افزایش یافته و با فرض تلفیق آن با سود کل مجموعه شرکت سود شرکت افزایش می‌یابد. لذا با توجه به اینکه ماخذ مالیات بر درآمد شرکت‌های حقوقی سود خالص قبل از مالیات آنهاست لذا چنانچه شرکت در محدوده مناطقی غیر از مناطق آزاد تجاری صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی و مناطق کمتر توسعه یافته مستقر گردیده باشد تأثیری بر کاهش مبلغ مالیات شرکت نخواهد داشت. لیکن مناطق آزاد تجاری صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی، از جمله مهمترین استثنائات تجاری ایران محسوب می‌شوند. استثنائات تجاری، هر یک به نحوی از اعمال کامل قوانین تجاری کشور مستثنی هستند و شرکت‌های مستقر در آنها تابع معافیت‌های مالیاتی مقرر در قانون می‌باشند. شرکت‌های تولیدی جهت برخورداری از این معافیت‌ها اقدام به تولید محصولات یا قطعات مونتاژی محصول اصلی خود در این مناطق می‌کنند. علل اصلی ایجاد معافیت از اعمال قوانین و مقررات تجاری کشور در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، افزایش سرمایه گذاری و رونق تولید و صادرات است. تاسیس شرکتها در این مناطق کمک مؤثری به کاهش بهای تمام شده و رونق اقتصادی این مناطق می‌کند.

آشنایی سهامداران با موضوعاتی مثل آنچه در ادامه می‌آید نیز بهتر می‌تواند در تصمیم‌گیری به آنها کمک کند.

طبق ماده ۱۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم (مشابه شهرک‌های صنعتی)، واحدهای تولیدی و معدنی مستقر در مناطق ویژه اقتصادی یا شهرک‌های صنعتی به استثنای واحدهای تولیدی و معدنی مستقر در مناطق ویژه اقتصادی یا شهرک‌های صنعتی مستقر در شعاع یکصد و بیست کیلومتری مرکز استان تهران مشمول نرخ صفر مالیاتی موضوع این ماده می‌باشند و دوره برخورداری محاسبه مالیات با نرخ صفر برای واحدهای مذکور به مدت هفت سال و در صورت استقرار شهرک‌های صنعتی یا مناطق ویژه اقتصادی در مناطق کمتر توسعه یافته به مدت سیزده سال خواهد بود.

طبق ماده ۸ قانون تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی، مبادلات بازرگانی مناطق با خارج از کشور و یا با سایر مناطق ویژه اقتصادی و مناطق آزاد تجاری و صنعتی پس از ثبت در گمرک از حقوق گمرکی، سود بازرگانی و کلیه عوارض ورود و صدور تحت هر عنوان معاف بوده و مشمول محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های مقررات واردات و صادرات به استثنای

فهرست منابع

آذر، عادل و مومنی منصور. (۱۳۸۷). آمار و کاربرد آن در مدیریت (تحلیل آماری)، جلد دوم، تهران، انتشارات سمت.

افلاطونی، عباس. (۱۳۹۵). تحلیل آماری در پژوهش‌های مالی و حسابداری با نرم افزار stata، چاپ اول، تهران انتشارات ترمه

بنی‌مهد، بهمن، عربی، سیدمهدی. و حسن‌پور شیوا. (۱۳۹۵). پژوهش‌های تجربی و روش‌شناسی در حسابداری، چاپ دوم، تهران، انتشارات ترمه.

سجادی، زانیار و پورحیدری، امید. (۱۳۹۶). بررسی رابطه همبستگی درون‌صنعتی با ضریب واکنش سود، دفعات پیش‌بینی سود و هزینه سرمایه. پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی. 203-232, 6(2).

سجادی، زانیار. (۱۴۰۲). رابطه همبستگی درون‌صنعتی، تنوع سبد سهامداران عمده و عدم تقارن اطلاعاتی با تأکید بر نقش رقابت در بازار و استقلال هیئت مدیره. مجله دانش حسابداری. doi: 10.22103/jak.2022.19461.3706, 71-91, 14(1).

سرمد زهره، بازرگان عباس و حجازی الهه (۱۳۹۰) روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، انتشارات آگاه

عالی زاده، عسل و شهرآبادی، ابوالفضل و بیات، علی (۱۳۹۸) تاثیر انگیزه و ویژگی هیئت مدیره بر اجتناب مالیاتی شرکت های تولیدی. چهارمین کنفرانس ملی در حسابداری، مدیریت و مهندسی مالی با تاکید در پارادایم های منطقه و جهان.

عالی‌ور، عزیز (۱۳۸۹) قیمت گذاری انتقالات داخلی، مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی. تهران

عرب مازار، علی اکبر. باقری بهروز، جعفری پرور مصطفی. (۱۳۹۳) رویکرد مالیاتی به قیمت‌گذاری انتقالات و بررسی آن در ایران. پژوهشنامه مالیات، دوره ۲۲-۹-۳۸.

نجف زاده، زینب. (۱۳۹۹) بررسی رابطه قیمت گذاری انتقالی و مدیریت سود با اجتناب مالیاتی شرکت با تاکید بر نقش هیات مدیره، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حسابداری مدیریت، موسسه آموزش عالی شمس تبریزی.

وائق آباد شاپوری، لیلا، ناظمی، امین، و نمازی، نویدرضا. (۱۴۰۰). بررسی تاثیر متقابل کیفیت سود و عدم تقارن اطلاعاتی در صنعت بانکداری با استفاده از سیستم معادلات هم‌زمان. دانش حسابداری، ۱۲(۳) (پیاپی ۴۶) ۴۹-۶۸. SID. <https://sid.ir/paper/957312/fa>

محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های قانونی و شرعی نمی‌شود و مبادلات بازرگانی مناطق با سایر نقاط کشور به استثنای مناطق یاد شده در فوق تابع مقررات صادرات و واردات می‌باشد.

همچنین طبق تبصره (۳) ماده ۸ این قانون، مواد اولیه و قطعات خارجی وارد شده به مناطق که جهت پردازش، تبدیل، تکمیل یا تعمیر به داخل کشور وارد می‌شود تابع مقررات ورود موقت بوده پس از پردازش، تبدیل یا تکمیل یا تعمیر جهت استفاده در منطقه بدون تنظیم اظهارنامه و پروانه صادراتی یا حداقل تشریفات گمرکی به مناطق مرجوع و تسویه می‌گردد.

طبق ماده ۱۲ قانون تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی، گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است تقاضای صاحبان کالا را برای ترانزیت کالا و حمل مستقیم از سایر مبادی ورودی به مناطق، پذیرفته و تسهیلات لازم را از این جهت فراهم نماید. همچنین مناطق ویژه اقتصادی مشمول کلیه معافیت‌های گمرکی مشابه سرزمین اصلی، اعم از ماده ۱۱۹ قانون امور گمرکی مبنی بر واردات ماشین‌آلات خط تولید به تشخیص وزارت صنایع و معادن توسط واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی مجاز که از پرداخت حقوق ورودی معاف هستند.

این پژوهش نیز مانند اغلب پژوهش‌ها دارای محدودیت‌هایی می‌باشد. با توجه به اینکه دوره پژوهش از ۱۳۹۴ مورد آزمون قرار گرفته است و شرکت‌های وارد شده در بورس از آن زمان تاکنون رشد زیادی داشته است. لذا شرکت‌هایی که اخیراً به بورس وارد شده و یا کمتر از دوره پژوهش به بورس وارد شده‌اند، از نمونه حذف گردیده‌اند که این عامل باعث کاهش تعداد شرکت‌های نمونه گردیده است. چنانچه نمونه‌های بیشتری در پژوهش وارد می‌گردید این خود می‌توانست بر روی نتایج تحقیق تاثیرگذار باشد. اثر تورم نیز که از طریق تاثیر بر متغیرهای پژوهش بر نتایج پژوهش سایه می‌افکند نیز از جمله محدودیت‌های پژوهش بشمار می‌رود. به عنوان مثال در پژوهش حاضر از مجموع دارایی‌های شرکت در مدل‌های پژوهش استفاده گردیده است و از آنجایی که بخش قابل توجهی از دارایی‌های شرکت را دارایی‌های ثابت تشکیل می‌دهد، بدلیل تاثیر عامل تورم بر این قلم از دارایی‌ها ممکن است نتایج پژوهش تحت تاثیر قرار گیرد.

در پایان برای انجام پژوهش‌های آتی مواردی همچون الف) بررسی رابطه بین قیمت گذاری انتقالی و ارزش نهایی وجه نقد در دوران وجود بحران‌های مالی. ب) بررسی تاثیر قیمت گذاری انتقالی بر سطح نگهداشت وجه نقد. پ) نقش مدیریت ریسک شرکت در تعیین قیمت انتقالی. پیشنهاد می‌گردد.

- Mechanisms, Foreign Ownership, Debt Covenants and Intangible Assets on Transfer Pricing (Empirical Study on Manufacturing Companies Registered in Bei Year 2015 - 2017). JAKPI - Indonesian Journal of Accounting, Finance & Taxation, 7(2), 32.
- Horngrén, T., Charles, Srikant M., Datar, and George Foster. (2012). *Cost Accounting: With Managerial Emphasis*. Jakarta: Erlangga.
- Jafri, H. Effendi, and E. Mustikasari. (2018). "The Influence of Tax Planning, Tunneling Incentives and Intangible Assets on Transfer Pricing Behavior in Manufacturing Companies That Have Special Relationships Registered on the Indonesian Stock Exchange Period 2014-2016." Indonesian Journal of Accounting and Finance 3 (2): 63. <https://doi.org/10.20473/baki.v3i2.9969>.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Ownership Structure. *Journal of Financial and Economics*, 3(4), 205-360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026X).
- Khasanah, U., & Suryarini, T. (2020). The Role of Prudence in Moderating the Effect of Bonus Mechanism, Intangible Assets, And Inventory Intensity Ratio on Transfer Pricing. *Journal of Accounting and Strategic Finance*, 3(2), 154-168. <http://dx.doi.org/10.33005/jasf.v3i2.89>
- Mintorogo, A., and Djaddang, S. (2019). Pengaruh Tunneling Incentive dan Debt Covenant terhadap Transfer Pricing yang Dimoderasi oleh Tax Minimization. In *Jurnal Akuntansi dan Auditing* (Vol. 16, Issue 1).
- Najafzadeh, Zainab. (2019) Investigating the relationship between transfer pricing and profit management with corporate tax avoidance with an emphasis on the role of the board of directors, master's thesis in the field of management accounting, Shams Tabrizi Institute of Higher Education. (in Persian)
- Nazihah, A., Azwardi, & Fua-dah, L. L. (2019). The Effect of Tax, Tunneling Incentive, Bonus Mechanisms, And Firm Size on Transfer Pricing (Indonesian Evidence). *Journal Of Accounting Finance and Auditing Studies*, 5(1), 1-17. <https://doi.org/10.32602/Jafas.2019.0>
- Nuradila, R. F., & Wibowo, R. A. (2018). Tax Minimization Sebagai Pemoderasi Hubungan Antara Tunneling Incentive, Bonus Mechanism Dan Debt Covenant Dengan Keputusan Transfer Pricing. *Journal of Islamic Finance and Accounting*, 1(1). (In Indonesian). <https://doi.org/10.22515/Jifa.V1i1.1135>
- Putra R. J. and Rizkillah A. A(2022) Effect Tunneling Incentive, Intangible Assets, Profitability on Transfer Pricing Moderation Tax Avoidance, Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal) Volume 5, No 2, May 2022, Page: 14373-14383 e-ISSN: 2615-3076 (Online), p-ISSN: 2615-1715 (Print) www.bircu-journal.com/index.php/birci
- Putra R. J. and Rizkillah A. A(2022) The Effect of Bonus Mechanisms, Good Corporate Governance on Transfer Pricing with Tax Avoidance as Moderation, *International Journal of Industrial*
- Acquah P. (2017) *Transfer Pricing, Earnings Management, And Tax Avoidance*, Thesis Submitted to University Of Ghana, in Accounting Field
- Aflaton, A. (2016). *Statistical analysis in financial and accounting researches with stata software*, first edition, Tehran, Termeh Publications.
- Alizadeh, A. Shahrabadi, A. Bayat, A. (2018) The effect of the motivation and characteristics of the board of directors on the tax avoidance of manufacturing companies. The fourth national conference in accounting, management and financial engineering with emphasis on regional and world paradigms. (in Persian)
- Arab Mazar A. A., Bagheri B., Jafar Parvar M. (2013) Tax approach to transfer pricing and its investigation in Iran. *Research paper on taxation*, volume 22. 9-38,
- Azar, Adel. and Momeni. Mansour(2008) *Statistics and its application in management (statistical analysis)*, second volume, Tehran, Samt Publications.
- Alivar, Aziz (2010) *Transfer Pricing, specialized research center for accounting and auditing, audit organization*. Tehran
- Amidu, M., Coffie, W., and Acquah, P. (2019). Transfer Pricing, Earnings Management And Tax Avoidance Of Firms In Ghana. *Journal of Financial Crime*, 26(1), 235– 259. <https://doi.org/10.1108/JFC-10-2017-0091>.
- Andayani, A. S., and Sulistyawati, A. I. (2020). Pengaruh Pajak, Tunneling Incentive dan Good Corporate Governance dan Mekanisme Bonus Terhadap Indikasi Transfer Pricing Pada Perusahaan Manufaktur. *Majalah Ilmiah Solusi*, 18(1), 33–50.
- Anh, N. H., Hieu, N. T., & Nga, D. T. (2018). Determinants of Transfer Pricing Aggressiveness: A Case of Vietnam. *Southeast Asia Journal of Contemporary Business, Economics, and Law*, 16(5), 104-112. https://seajbel.com/wp-content/uploads/2018/10/seaj-bel5_237.pdf
- Anisyah, F. (2018). Pengaruh Beban Pajak, Intangible Assets, Profitabilitas, Tunneling Incentive Dan Mekanisme Bonus Terhadap Transfer Pricing (Studi Empiris Pada Perusahaan Manufaktur Yang Listing di BEI Periode 2014–2016). Universitas Riau. (In Indonesian). Retrieved from https://digilib.unri.ac.id/index.php?p=show_detail&id=71454&keywords
- Fadhilah, M. A. (2018). Pengaruh Pajak Dan Intangible Assets Terhadap Motivasi Perusahaan Melakukan Transfer (Studi Empiris Pada Perusahaan Manufaktur Yang Terdaftar Pada Bursa Efek Indonesia Periode 2011-2016). Universitas Islam Indonesia. (In Indonesian).
- Firmansyah, A., & Yunidar, A. (2020). Financial Derivatives, Financial Leverage, Intangible Assets, And Transfer Pricing Aggressiveness: Evidence from Indonesian Companies. *Jurnal Dinamika Akuntansi Dan Bisnis*, 7(1), 1-14. <https://doi.org/10.24815/Jdab.V7i1.15334>
- Ginting, D. B., Triadiarti, Y., & Purba, E. L. (2020). The Influence of Profitability, Taxes, Bonus

- Talab, H. R., Flayyih, H. H., and Yassir, Y. N. M. (2017) transfer pricing and its effect on financial reporting: a theoretical analysis of global tax in multinational companies, *International Business Management*, vol. 11, pp. 921-928
- Sarmad Zohreh, Bazargan Abbas and Hijazi Elaheh (2011) *Research Methods in Behavioral Sciences*, Tehran, Aghaz Publications
- Suryarini, Trisni. Cahyaningrum, Adhilia Mega and Hidayah, Retnoningroum (2020) The Effect of Tunneling Incentive to Transfer Pricing Decision with Tax Minimization As a Moderating Variable, *International Conference on Economics, Business and Economic Education 2019 / Pages 1-13*
- Tarmidi, D. Fadjarenie, A. & L. Oktris. (2023). Corporate Tax Policy: Impact Tunnelling Incentive, Debt Covenant, And Transfer Pricing. *Jurnal Akuntansi*, 27(1), 157-175. <https://doi.org/10.24912/ja.v27i1.1249>
- Tarmidi, D., and Novitasari, N. D. (2022). Transfer Pricing: Dampak Beban Pajak, Tunnelling Incentive, dan Profitabilitas. *Jurnal Akuntansi Dan Bisnis Krisnadwipayana*, 9(2), 691. <https://doi.org/10.35137/jabk.v9i2.658>
- Ubaidillah Moh. (2023) The Role of Tunneling in Doing Transfer Pricing, *Accounting and Finance Studies* Vol. 3 No. 3 2023 Page 218-228 DOI: 10.47153/afs33.7522023
- Management (Ijim). ISSN: 2289-9286 e-ISSN: 0127-564X, VOL. 14, ISSUE 1, 543 – 556 DOI: <https://doi.org/10.15282/ijim.14.1.2022.7495>
- Refgia, T., Ratnawati, V., and Rusli, R. (2017). Pengaruh Pajak, Mekanisme Bonus, Ukuran Perusahaan, Kepemilikan Asing, dan Tunnelling Incentive Terhadap Transfer Pricing (Perusahaan Sektor Industri Dasar dan Kimia yang Listing di BEI Tahun 2011-2014). *Jurnal Online Mahasiswa Fakultas Ekonomi Universitas Riau*, 4(1), 543-555.
- Richardson, G., Taylor, G., & Lanis, R. (2013). Determinants of Transfer Pricing Aggressiveness: Empirical Evidence from Australian Firms. *Journal of Contemporary Accounting and Economics*, 9(2), 136-150. <https://doi.org/10.1016/J.Jcae.2013.06.002>
- Saraswati, A. M. (2022) Determinants of Transfer Pricing Decisions in Mining Companies Listed on The Indonesian Stock Exchange, *Jurnal Economia*, Vol. 17, No. 2, October 2021, 152-161 Website: <https://journal.uny.ac.id/index.php/economia>
- Stefano, G. et al. (2021). The Impacts Of Inventory In Transfer Pricing And Net Income: Differences Between Traditional Accounting And Throughput Accounting. *British Accounting Review*, Xxxx, 101001. <https://doi.org/10.1016/J.Bar.2021.101001>
- Sari, M. P., et al. (2022). The determinant of transfer pricing in Indonesian multinational companies: Moderation effect of tax expenses. *Investment Management and Financial Innovations*, 19(3), 267-277. doi:10.21511/imfi.19(3).2022.22
- Sari, E. P., & Mubarak, A. (2018). Pengaruh Profitabilitas, Pajak Dan Debt Covenant Terhadap Transfer Pricing (Studi Empiris Perusahaan Manufaktur Terdaftar Di Bei Tahun 2012-2016). *Prosiding Seminar Nasional Akuntansi*, 1-6. (In Indonesian). Retrieved from <http://openjournal.unpam.ac.id/index.php/SNU/article/view/982>
- Sajjadi, Z., & Pourheidari, O. (2018). Intra-Industry Connectedness, Earnings Response Coefficient, Earnings Forecasts Quantity and Cost of Capital. *Applied Research in Financial Reporting*, 6(2), 203-232 [In Persian].
- Sajjadi, Z. (2023). Large Shareholder Portfolio Diversification, Intra-Industry Connectedness, and Information Asymmetry and Moderation Effect of Competition and Board Independence. *Journal of Accounting Knowledge*, 14(1), 71-91. doi: 10.22103/jak.2022.19461.3706 (in Persian)
- Saraswati, G. A. R. S., and I. K. Sujana. (2017). The Influence of Taxes, Bonus Mechanisms, and Tunneling Incentive on the Indication of Transfer Pricing. *E-JOURNAL Udayana University ACCOUNTING* 19 (2): 29.
- Saraswati Ade Maya (2021) Determinants of Transfer Pricing Decisions in Mining Companies Listed on The Indonesian Stock Exchange, *Jurnal Economia*, Vol. 17, No. 2, October 2021, 152-161 Website: <https://journal.uny.ac.id/index.php/economia>

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 15/ No. 60/ Winter 2026

Tunneling Incentive and Transfer Pricing

Ali Khoshnood

Phd Student, Department of Accounting, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran
a.khoshnood1390@yahoo.com

Abbasali Haghparast

Assistant Professor, Department of Accounting, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran
aa.haghparast@gmail.com

Reza Sotudeh

Assistant Professor, Department of Financial and Accounting, Faculty of Humanities, Meybod University, Meybod, Iran
sotudeh@meybod.ac.ir

Habib Piri

Assistant Professor, Department of Accounting, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran
hhpiri1354@gmail.com

Abstract

The present study was conducted with the aim of researching the motivation of tunneling and transfer pricing. According to the theoretical foundations, the motivation for tunneling arises due to representation problems between majority shareholders and minority shareholders. Transfer pricing is done by the majority shareholders with the motive of tunneling, for example, the purchase of inventory from the parent company at a price that is different from the fair price, and this purchase can affect the profit earned by Subsidiary is effective. The statistical population of companies admitted to the stock exchange and sampling among these companies was done based on the systematic elimination method. According to the conditions considered for sample selection, the sample size is 84 companies in the period 2015-2022. The tests were carried out using Eviews and Stata software and based on the statistical technique of combined data. The results based on the generalized regression model (GLS) indicate that tunneling motivation has an impact on transfer pricing decisions. In other words, the majority shareholders make pricing decisions for their interests with a different motive and considering their interests at the expense or loss of the minority shareholders.

Keywords: pricing, transfer pricing, tunneling motivation, inventory